

לומדים ביחד

אבולוציה ויהדות - היחס והאיזון בין התנ"ך לבין תורת ההתפתחות

אחד הרעיונות הבסיסיים ביותר בעולם היהודי הוא האמונה כי אלוקים בעצמו ברא את העולם כפי שמתואר בפסוקים הראשונים בתנ"ך. התורה פותחת בקביעה שאלוקים ברא את השמים והארץ. זו הקביעה היסודית שהיא הבסיס לתורה כולה וכן לאמונה היהודית. המשמעות שלה היא שהעולם הזה אינו תוצר של איזו התפוצצות מקרית חסרת משמעות בשבילי החלל, אלא שיש מישהו שברא אותו וממילא יש לו ערך וייעוד. ממילא ברור שלכל פרט בעולם הזה יש משמעות, והוא נוצר בצורה מכוונת לצורך הגשמת המטרה האלוהית שבגללה נברא. זה הבסיס לכל. במאה ה-18 חי באנגליה מדען גדול ששמו היה צ'ארלס דארווין. במסעותיו בעולם חקר וגילה כי מינים מסויימים של בעלי חיים התפתחו ממינים אחרים הקרובים להם בתכונותיהם. המינים הראשונים נכחדו מהעולם ואילו המינים החיים כיום הם צאצאים שלהם מבחינה גנטית. בין מסקנותיו הוא טען שגם האדם התפתח בצורה כזו ממינים פרימיטיביים יותר שחיו בעבר בעולם וכי התפתחות זו ארכה במשך מיליוני שנים. גילויים אלו עוררו דיון רחב בקרב יהודים מאמינים, וחכמי ישראל לאורך הדורות הרחיבו את היריעה על הבנת היחס בין עולם התורה והאמונה היהודית, לבין גילויים מדעיים אלו ואחרים. העניין סביב הנושא נוגע בארבעה תחומים מרכזיים: 1. גיל העולם [היהדות- אלפי שנים בודדות, המדע- מיליוני שנים] 2. ההתפתחות [היהדות- כל מין נפרד מהשני, המדע- המינים התפתחו זה מתוך זה]. 3. תכלית הקיום [היהדות- מאמינה בהשגחה אלוקית על העולם, המדע- מאמין באקראיות הקיום]. 4. מקור החיים [היהדות- מאמינה שהצמחים נבראו מהאדמה והאדם מהעפר, המדע- טוען להתפתחות של כל זן מזן אחר שקדם לו].

במפגש הקרוב ננסה לעמוד על היחס והמקום שיש לכל טענה ותפיסה במטרה להבין לעומק את הפער המכונה "הקונפליקט בין תורה למדע", ונראה האם הוא אכן קיים.

קראו את רשומות המסע ומסקנותיו של דארווין במקורות הבאים:

1

יומן המסע של דארווין:

"יתכבד האדם ויבקר אצל האורנג-אוטן המבוית, ישמע את יללותיו הנוקבות, יחזה כמו עיניו בתבונתו בעת שמדברים אליו, כאילו הבין כל מלה; יחזה ברתחתו ובזעמו, במורת רוחו ובייאושו. יואיל נא האדם לצפות בילידי הפרא... ואז, במחילה, יבוא נא ויעז להתרברב בעליונותו המפוארת".

"מוצא האדם", ספרו של דארווין:

"האדם, על כל תכונותיו הנאצלות... עדיין נושא בגופו את מוצאו הנמוך יותר".

← מה טען דארווין על היחס בין אדם לבעל חיים?

← קראו את הפסוקים הבאים המתארים את בריאת העולם.

2

בראשית פרק א

א בְּרֵאשִׁית, בָּרָא אֱלֹקִים, אֶת הַשָּׁמַיִם, וְאֶת הָאָרֶץ. ב וְהָאָרֶץ, הִיְתָה תְהוֹ וְבִהוּ, וְחֹשֶׁךְ, עַל-פְּנֵי תְהוֹם; וְרוּחַ אֱלֹקִים, מְרַחֶפֶת עַל-פְּנֵי הַמַּיִם. ג וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים, יְהִי אוֹר; וַיְהִי-אוֹר. ד וַיִּבְרָא אֱלֹקִים אֶת-הָאֹר, כִּי-טוֹב; וַיַּבְדֵּל אֱלֹקִים, בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ. ה וַיִּקְרָא אֱלֹקִים לְאוֹר יוֹם, וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לַיְלָה; וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר, יוֹם אֶחָד.

← מה הדבר הראשון שנברא בעולם לפי הכתוב?

← מה הדבר השני שנברא?

← האם ניתן להבין מהפסוקים כמה זמן ארך היום הראשון של הבריאה?

← קיימו דיון: האם אלוקים בורא העולם זקוק ליום שלם כדי לברוא את השמיים והארץ?

3

קראו את פירוש רש"י לפסוקים אלו:

רבי שלמה יצחקי, [רש"י] צרפת [5011-0401]

בראשית ברא - אין המקרא הזה אומר אלא דרשני.. אם באת לפרשו כפשוטו, כך פרשהו: בראשית בריאת שמים וארץ היתה תהו ובהו וחשך, ויאמר אלקים יהי אור. ולא בא המקרא להורות סדר הבריאה לומר שאלו קדמו, שאם בא להורות כך, היה לו לכתוב: "בראשונה ברא את השמים" וכו'. ואם תאמר: להורות בא שאלו תחלה נבראו, ופירושו: בראשית הכל ברא אלו.. אם כן, תמה על עצמך, שהרי המים קדמו, שהרי כתוב "ורוח אלקים מרחפת על פני המים", ועדיין לא גלה המקרא בריית המים מתי היתה, הרי למדת שקדמו המים לארץ... על כרחך לא לימד המקרא סדר המוקדמים והמאוחרים כלום

← המילים הראשונות בספר בראשית מעט מורכבות מבחינה לשונית, כמו גם ההגיון הכרונולוגי המופיע ביום הראשון. מה מבין רש"י מצורת הניסוח של הפסוקים האלו בספר בראשית?

← קיימו דיון: רש"י כותב " לא לימד המקרא סדר המוקדמים והמאוחרים כלום" - אם התורה לא באה ללמד אותנו מה קרה בעבר מבחינה כרונולוגית, אז מה היא כן באה לעשות?

4

קראו את שני המקורות הבאים:

ספר תהילים, פרק צ פסוק ד

"כִּי אֶלֶף שָׁנִים בְּעֵינֶיךָ יוֹם אֶתְמוּל כִּי יַעֲבֹר"

הרב אברהם יצחק קוק, שמונה קבצים קובץ א פסקה תקצד:

להשוות סיפור מעשה בראשית עם החקירות האחרונות הוא דבר נכבד. אין מעצור לפרש פרשת אלה תולדות השמים והארץ, שהיא מקפלת בקרבה עולמים של שנות מליונים.

← לפי דברי הרב קוק והפסוק בתהילים - כמה זמן ייתכן שארכו בפועל ששת ימי בראשית?

← לפי זה, האם נכון לומר שהתנ"ך בהכרח עומד בסתירה למדע?

5

קראו את הפסקה הבאה:

הרב אברהם יצחק קוק, ספר אורות הקודש חלק א, פסקה א

חכמת הקודש היא נעלה מכל חכמה, בזה, שהיא מהפכת את הרצון והתכונה הנפשית של לומדיה.. מה שאין כן כל החכמות העולמיות, אף על פי שהן מציירות ענינים נשגבים יפים ואציליים, אין להן אותה התכונה * להמשיך את המהות העצמית של ההוגה בהן אל ערכן, ובאמת אין לה יחס כלל ליתר הכחות והעצמיות של האדם, חוץ מכחו המדעי לכד.

← מה הוא ההבדל בין חכמת הקודש [לימוד התורה והפנימיות], לבין "החכמות העולמיות" [חכמות המדע ועולם המחקר]?

← מה על פי זה תפקיד היהדות והתורה מול תפקיד עולם המחקר והאקדמיה?

6

לסיום, נקרא את הפסקה הבאה:

הרב אברהם יצחק קוק, אורות הקודש חלק ב פסקה יט:

תורת ההתפתחות, ההולכת וכובשת את העולם כעת, היא מתאמת לרזי עולם של הקבלה, יותר מכל התורות הפילוסופיות האחרות. ההתפתחות, ההולכת במסלול של התעלות, היא נותנת את היסוד האופטימי בעולם, כי איך אפשר להתיאש בשעה שרואים שהכל מתפתח ומתעלה.

← הרב קוק מוצא קשר חיובי בין תורת ההתפתחות לבין עולם הפנימיות ביהדות [תורת הקבלה] - מה הוא?

רש"י - רבי שלמה ב"ר יצחק (ידוע כרבי שלמה יצחקי, רש"י) היה גדול מפרשי המקרא והתלמוד, פוסק, ראש ישיבה ופייטן חשוב בצרפת בימי הביניים. בהיותו כבן 52 שימש כרב ומורה הוראה ללא שכר, והתפרנס מגידול כרם. כתב פירוש לתנ"ך כולו, לתלמוד הבבלי כולו, וכן ספרי הלכה והגות רבים. פירושו למקרא נחשב לפירוש הבסיסי והפשוט ביותר להבנה לאדם הממוצע. פירושו מתאפיין בקיצור רב, תמציתיות וחקר מעמיק של השפה העברית.

נעים להכיר...

היכרות עם דמויות מרכזיות בעם היהודי

